

Nərmin Cavid qızı İSRAFİLOVA

Qərbi Kaspi Universiteti
Psixologiya və Sosial iş kafedrasının magistrantı
E-mail: narminisf2000@gmail.com

UŞAQLARDA QORXUNUN YARANMASINDA BIOPSİXOSOSIAL FAKTORLAR

Xülasə

Bu məqalədə uşaqlarda qorxunun yaranmasına təsir edən bioloji, psixoloji və sosial amillər araşdırılmışdır. Qorxu uşağın həyatında normal bir emosional reaksiya olsa da, bəzi hallarda bu reaksiya xroniki hala gələrək onların psixoloji inkişafına mənfi təsir göstərə bilər. Məqalədə genetik meyillilik, sinir sistemi fəaliyyəti kimi bioloji amillər, travmatik təcrübələr və təqlid kimi psixoloji faktorlar, həmçinin, ailə mühiti və mədəni təsirlər kimi sosial faktorlar təhlil edilmişdir. Sonda bu amillərin uşaqların psixososial inkişafına təsirini azaltmaq üçün müdaxilə yolları və tövsiyələr təqdim edilmişdir.

Açar sözlər: Uşaqlar, qorxu, biopsixosial faktorlar, psixoloji inkişaf, sosial təsir

UOT: 060301

DOI: [https://doi.org/ 10.54414/JSCX8689](https://doi.org/10.54414/JSCX8689)

Giriş

Qorxu insanların yaşadığı ən təbii və müdafiəedici emosiyalardan biridir. Bu emosiya uşaqlara təhlükələrdən qorunmağa kömək etsə də, bəzi hallarda sağlam inkişafa maneə törədə bilər. Uşaqlarda qorxunun yaranması çoxsaylı faktorların təsiri ilə bağlıdır. Müasir tədqiqatlar göstərir ki, qorxunun yaranmasında həm genetik, həm də ətraf mühit təsirləri bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir. Bu məqalə qorxunun bioloji, psixoloji və sosial aspektlərini araşdıraraq uşaqlarda bu emosiyanın necə formalaşdığını və təsirlərini daha dərinlən anlamağa yönəlib.

Əsas mətn

Uşaqlarda qorxular onların inkişaf dövrlərində təbii olaraq ortaya çıxan və ətraf mühit, təcrübələr, genetik meyillilik kimi müxtəlif amillərdən asılı olan emosional reaksiyalardır. Bu qorxular yaş dövrünə, uşağın şəxsiyyət xüsusiyyətlərinə və ətraf mühit şəraitinə görə fərqlənə bilər.

Uşaqlarda qorxuların yaranması kompleks bir prosesdir və bu prosesin arxasında bioloji, psixoloji və sosial faktorlar dayanır. Bu faktorların qarşılıqlı təsiri uşağın emosional və davranış problemlərinə səbəb ola bilər. Qorxunun yaranma mexanizmini başa düşmək və müvafiq psixoterapiya üsullarından istifadə etmək onun idarə edilməsində mühüm rol oynayır.

1. Bioloji faktorlar

-İrsiyyət: Uşağın valideynlərindən aldığı genetik xüsusiyyətlər qorxuların yaranmasına təsir edə bilər. Xüsusilə narahatlıq və həssaslıq meylləri genetik olaraq ötürülə bilər.

Nümunə: Ailəsində təşviş pozuntusu olan uşağın yeni vəziyyətlərdə daha çox qorxu hiss etməsi ehtimalı yüksəkdir.

-Beyin fəaliyyətləri: Beyində qorxu və streslə əlaqəli strukturlar, məsələn, amiqdala, uşaqlarda qorxu reaksiyasını idarə edir.

Nümunə: Uşağın amiqdala fəaliyyəti həddindən artıq aktivdirsə, o, adi hallarda belə qorxu hiss edə bilər.

2. Psixoloji faktorlar

-Temperament: Daha həssas və utancaq temperamenti olan uşaqlar qorxuya daha çox meyilli olurlar.

Nümunə: Yeni bir mühitdə həssas bir uşaq özünü qorumaq üçün qapalı davranışlar göstərə bilər.

-Travmatik təcrübələr: Erkən yaşlarda yaşanan mənfi hadisələr qorxuların yaranmasına səbəb ola bilər.

Nümunə: İti tərəfindən dişlənmiş bir uşaq sonradan bütün heyvanlardan qorxa bilər.

3. Sosial faktorlar

-Valideyn davranışı: Həddindən artıq qoruyucu və ya tənqidçi valideyn davranışı uşağın

özünəinamını azaldır və qorxu hisslərini gücləndirir.

Nümunə: Valideyn hər zaman uşağın təhlükədə olduğunu vurğulayırsa, uşaq daim təşviş hiss edə bilər.

- Ətraf mühit: Sosial mühitdəki təhdidlər və zorakılıq hallarına məruz qalma qorxunun inkişafına səbəb ola bilər.

Nümunə: Məktəbdə zorakılığa məruz qalan bir uşaq sosial vəziyyətlərdən çəkinə bilər.

Psixoterapevtik yanaşmalar

1. Koqnitiv-Bihevioral Terapiya (CBT)

Bu terapiya uşağın qorxusunu idarə etməyə və qorxu ilə bağlı düşüncə tərzini dəyişdirməyə kömək edir.

Nümunə: Qaranlıqdan qorxan uşağa, qaranlıqda heç bir təhlükənin olmadığını tədricən başa salaraq, onu qısa müddətlik qaranlıqda saxlamaq.

2. Oyun terapiyası

Uşaqlar oyun vasitəsilə qorxularını ifadə edir və bu prosesdə terapevt onların emosiyalarını anlamağa kömək edir.

Nümunə: Həkimdən qorxan uşaq "Həkim oyunu" oynamaq və oynacaq vasitəsilə qorxunun qaynağını araşdırmaq.

3. Mərhələli yanaşma (Desensitizasiya)

Uşağın qorxu mənbəyi ilə qarşılaşması tədricən artırılır və, bu, qorxunun zamanla azalmasına səbəb olur.

Nümunə: İtlərdən qorxan uşağa əvvəlcə it şəkilləri göstərmək, sonra isə kiçik və sakit bir itə yaxınlaşmağa təşviq etmək.

4. Ailə terapiyası

Valideynlər və ailə üzvləri terapiya prosesinə daxil edilir. Onlara uşağın qorxuları ilə necə davranmaq lazım olduğu öyrədilir.

Nümunə: Valideynlərə uşağın qorxu anında onu mühakimə etməmək və sakit bir dəstək göstərmək tövsiyə edilir.

5. Nəfəs və relaksasiya texnikaları

Uşaqlara qorxu hissini azaldan üsullar öyrədilir, məsələn, dərinləndirən nəfəs alma və əzələlərin rahatlaması.

Nümunə: Qorxu hiss edən uşağa, burundan dərinləndirən nəfəs alıb ağzından yavaşca verməyi öyrətmək.

Uşaqlarda qorxunun yaranmasında bioloji, psixoloji və sosial faktorlar qarşılıqlı təsir

göstərir. Bu faktorları nəzərə alaraq, fərdi yanaşma ilə psixoterapiya metodlarından istifadə etmək uşağın qorxularını idarə etməsinə və sağlam emosional inkişafına töhfə verir. Valideynlər və mütəxəssislərin əməkdaşlığı bu prosesin uğurlu nəticələnməsində əsas rol oynayır.

Uşaqlarda ən çox rast gəlinən qorxular aşağıdakılardır:

1. Körpəlik dövrü (0-2 yaş):

Bu yaşda qorxular əsasən instinktiv və bioloji xarakter daşıyır:

Yüksək səslər: Körpələr üçün gözlənilməz və yüksək səslər qorxu yaradır.

Ayrılıq qorxusu: Ana və ya baxıcıdan ayrı qalmaq körpədə narahatlıq və qorxu hissi yaradır.

Naməlum üzlər: Körpələr tanımadığı insanlardan qorxmağa meyllidir.

2. Erkən uşaqlıq dövrü (3-6 yaş):

Bu dövrdə uşaqların fantaziyası və təsəvvür qabiliyyəti inkişaf etdiyi üçün qorxular daha mürəkkəb xarakter alır:

Qaranlıqdan qorxu: Uşaqlar qaranlıqda gözlə görünməyən təhlükələrdən qorxa bilər.

Canavarlar və ruhlar: Fantaziya əsaslı qorxular tez-tez müşahidə olunur.

Yalnız qalmaq: Təhlükəsizlik hissəsinin olmaması bu qorxunu gücləndirə bilər.

3. Məktəb yaşı (7-12 yaş):

Uşaqların sosiallaşma bacarıqları artdıqca və reallıq daha yaxşı dərk edildikcə qorxular daha konkret və real mövzularla əlaqəli olur:

Məktəb uğursuzluğu: Qiymətlər, müəllimlər və sosial münasibətlərdən narahatlıq yarana bilər.

Valideynlərin itkisi: Ailəyə bağlılıq və onlardan ayrılmaq qorxusu ön planda olur.

Təbii fəlakətlər və müharibə: Xəbərlər və sosial mühitdə bu mövzulardan təsirlənmə qorxuya səbəb ola bilər.

4. Yeniyetmə dövrü (12-17 yaş):

Bu mərhələdə qorxular daha çox sosial və emosional xarakter daşıyır:

Sosial qəbul edilməmə: Qrupdan kənarda qalmaq və ya bəyənilməmək qorxusu yaranır.

Gələcək barədə narahatlıq: Peşə seçimi, təhsil və həyatda uğursuzluq qorxusu.

Bədən imici: Xarici görünüş və digərlərinin rəyi ilə bağlı narahatlıq ön plana çıxır.

Uşaqlarda qorxunun səbəbləri müxtəlif ola bilər:

Təcrübələr: Travmatik hadisələr və ya pis təcrübələr qorxunun yaranmasına səbəb ola bilər.

Təqlid: Valideynlərin və ya digər böyüklərin qorxu ilə davranışını müşahidə etmək [8, s 495].

Ətraf mühit: Ailədə zorakılıq və ya qeyri-sabit mühit.

Təxəyyül: Fantaziyalar və yanlış anlaşılan məlumatlar.

Uşaqlarda qorxunun azaldılması yolları aşağıdakılardır:

1. Açıq ünsiyyət: Uşağın qorxularını dinləyib onları anlamasına kömək etmək.

2. Təhlükəsizlik hissi yaratmaq: Sevgi dolu və stabil mühit təmin etmək.

3. Mübarizə strategiyalarını öyrətmək: Qorxularla üzləşmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək.

4. Peşəkar dəstək: Qorxu xroniki hala gəldikdə psixoloq və ya psixoterapevtə müraciət etmək.

1. Bioloji faktorlar

Uşaqların qorxu hissində həssaslığı genetik və sinir sistemi xüsusiyyətlərindən asılıdır:

Genetik meyillilik: Araşdırmalar göstərir ki, bəzi uşaqlar genetik olaraq daha həssas temperamentlə doğulur. Bu, valideynlərdəki təşviş pozuntuları və qorxu meyillərinin uşaqlara ötürülməsi ilə bağlı ola bilər [4, s 161].

Beyin fəaliyyəti: Qorxu beyində əsasən amiqdala tərəfindən idarə olunur. Bu bölgə təhlükəni tanımaq və reaksiya vermək üçün fəaliyyət göstərir. Stress hormonlarının [məsələn, kortizol] artması da qorxu hissini gücləndirə bilər.

2. Psixoloji faktorlar

Uşaqların qorxu hissi ətraf mühit təcrübələrindən və öz emosional reaksiyalarından təsirlənir:

Travmatik hadisələr: Məsələn, qəfil ayrılıq, qəza və ya təhlükə ilə üzləşmək uşaqlarda dərin qorxu hissi yarada bilər.

Təqlid və modelləşmə: Uşaqlar tez-tez ətraflarındakı insanların davranışlarını təqlid edir. Əgər valideynlər və ya yaxın şəxslər müəyyən vəziyyətlərdən qorxursa, bu qorxu uşaqlarda da formalaşa bilər.

Emosional tənzimləmə: Kiçik yaşlı uşaqlar öz emosiyalarını düzgün idarə edə bilmədikləri üçün qorxu hissi daha çox ola bilər.

3. Sosial faktorlar

Sosial amillər uşaqlarda qorxunun yaranmasında əhəmiyyətli rol oynayır:

Ailə münasibətləri: Hiperqoruyucu valideynlər uşaqlarda həddindən artıq ehtiyatlı davranışa səbəb ola bilər. Digər tərəfdən, zorakı və ya laqeyd valideyn davranışı da qorxunun inkişafına təkan verə bilər [3, s 71].

Mədəni təsirlər: Uşaqların yaşadığı mədəni mühit onların qorxu mövzularını formalaşdırır. Məsələn, bəzi cəmiyyətlərdə mifoloji və ya dini inanclar qorxu yarada bilər.

Sosial təzyiqlər: Məktəb mühiti, dostlar arasında yaşanan təzyiqlər və sosial rəqabət qorxuların yaranmasına şərait yarada bilər.

Müdaxilə strategiyaları aşağıdakılardır:

Uşaqlarda qorxu ilə mübarizə aparmaq üçün bəzi addımlar təklif olunur:

1. Uşaqlara təhlükəsiz və sevgi dolu mühit yaratmaq.

2. Qorxu hissini ifadə etməyə təşviq etmək.

3. Travmatik təcrübələrdən sonra peşəkar psixoloji dəstək təmin etmək.

4. Uşaqların özünə güvənini və emosional tənzimləmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək [2, s 91].

Uşaqlarda qorxunun yaranması təkcə bioloji proseslərin təsiri ilə deyil, həm də psixoloji və sosial amillərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində formalaşır. Bioloji olaraq uşağın genetik meyilləri və beyin funksiyaları, xüsusən də, amiqdalanın həssaslığı, qorxu reaksiyalarına zəmin yaradır. Psixoloji faktorlar isə uşağın şəxsi təcrübələri, təxəyyülü və emosional tərbiyəsi ilə bağlıdır. Eyni zamanda, sosial amillər, yəni ailə mühiti, dost münasibətləri və cəmiyyətin təsirləri qorxu hissini dərinləşməsinə və ya azaldılmasına səbəb ola bilər.

Bu amillərin hər biri uşağın fərdi xüsusiyyətləri və yaşadığı şəraitlə sıx bağlıdır. Məsələn, travmatik təcrübə yaşayan və ya təhlükəsiz mühitdən məhrum olan uşaqların qorxu hissi daha güclü ola bilər. Bundan əlavə, valideynlərin qorxu ilə bağlı reaksiyaları uşaqların bu emosiyaları öyrənməsində əsas rol oynayır. Bu səbəbdən, valideynlərin və tərbiyəçilərin uşaqlara qorxuları anlamaq və öhdəsindən

gəlmək üçün müsbət modellər göstərməsi vacibdir.

Uşaqların qorxularının öhdəsindən gəlməsi üçün ən təsirli yol, onlara sevgi və dəstək dolu bir mühit təmin etməkdir. Təhlükəsiz bir ailə mühiti, emosional dəstək və onların hisslərini dinləməklə, qorxuların azalmasına və daha sağlam emosional inkişafın təmin edilməsinə nail olmaq mümkündür. Bundan əlavə, təhsil və ictimai dəstək sistemlərinin uşaqların qorxularını tanıma və idarə etməyi öyrənmələrinə kömək etməsi vacibdir.

Nəticə olaraq, uşaqlarda qorxunun yaranması mürəkkəb bir proses olsa da, müvafiq dəstək və düzgün yanaşma ilə bu hissin idarə olunması mümkündür. Qorxuların səbəblərini başa düşmək və onları aradan qaldırmaq uşağın emosional sağlamlığı və gələcək rifahı üçün mühüm rol oynayır.

Uşaqlarda qorxunun yaranma səbəbləri bir çox faktordan asılıdır və bu faktlar psixoloji, bioloji və sosial amillərlə əlaqələndirilir. Əsas səbəblər bunlardır:

1. Təcrübələr və mühit

-Travmatik hadisələr: Uşağın yaşadığı və ya şahidi olduğu travmatik hadisələr (məsələn, qəza, itki, zorakılıq).

-Ani və gözlənilməz hadisələr: Yüksək səs, qaranlıq, yeni mühitlər kimi uşağın əvvəlcədən bilmədiyi və idarə edə bilmədiyi situasiyalar.

-Validəynlərin qorxuları: Validəynlər və ya yaxın böyüklərin öz qorxularını uşaqlara ötürməsi.

2. Təbiətdən gələn qorxular

-Yaş dövrü ilə əlaqəli qorxular: Uşaqların inkişaf mərhələlərində bəzi qorxular təbii və normaldır. Məsələn:

-2-4 yaş: Yüksək səs, qaranlıq, yad insanlar.

-5-7 yaş: Heyvanlar, canavarlar, kabuslar.

-8 yaşdan sonra: Sosial qəbul edilməmə, uğursuzluq qorxusu.

3. Təxəyyül və fantaziya

-Uşaqların təsəvvür gücü yüksək olduğu üçün realılıqla xəyal arasındakı fərqi ayırd edə bilməmələri qorxulara səbəb ola bilər (məsələn, qaranlıqda canavar olduğunu düşünmək).

4. Tərbiyə üsulları

-Həddindən artıq qoruma: Uşağın müstəqilliyini məhdudlaşdıraraq ona təhlükəli bir dünya görüntüsü yaratmaq.

-Cəza üsulları: "Canavar gələcək!", "Polis səni aparacaq!" kimi qorxuya əsaslanan intizam metodları.

5. Bioloji və genetik amillər

-Bəzi uşaqlarda həssas sinir sistemi qorxu reaksiyalarını artırır. Genetik meyillilik də uşağın qorxularının intensivliyinə təsir edə bilər.

6. Mediada göstərilən məzmun

-Uşaqların yaşına uyğun olmayan qorxunc filmlər, videolar və ya xəbərlər onları narahat edə bilər.

7. Sosial təzyiqlər və dəyişikliklər

-Məktəbə başlamaq, yeni mühitlərə daxil olmaq, ailə problemləri (boşanma, münafişələr) uşaqlarda qorxu hissini gücləndirə bilər.

Nəticə

Uşaqlarda qorxunun yaranması çoxsaylı bioloji, psixoloji və sosial faktorların qarşılıqlı təsirinin nəticəsidir. Bu faktorların təsirini anlamaq, uşaqların sağlam psixososial inkişafını təmin etmək üçün əsasdır. Ailə mühitinin yaxşılaşdırılması, təhsil proqramlarının tətbiqi və psixoloji dəstəyin artırılması qorxunun mənfi təsirlərini minimuma endirə bilər.

Uşaqlarda qorxu təbii bir hiss olsa da, davamlı və ya çox şiddətli olduqda, bunun səbəblərini araşdırmaq və psixoloji dəstək göstərmək vacibdir. Uşağı anlamaq, dinləmək və ona təhlükəsizlik hissi vermək bu qorxuların azalmasına kömək edir.

Qorxu insanın təhlükəyə və ya bilinməyən vəziyyətlərə qarşı göstərdiyi təbii reaksiyadır. Lakin onun düzgün idarə olunmaması emosional balanssızlığa, sosial münasibətlərin pozulmasına və şəxsi inkişafın zəifləməsinə səbəb ola bilər. Psixososial yanaşma qorxunu yalnız fərdi emosional təcrübə kimi deyil, həm də sosial və psixoloji kontekstdə dəyərləndirərək onun təsirlərini başa düşməyə və aradan qaldırmağa imkan verir.

Bu yanaşma qorxunun həm fərdin daxili aləmində, həm də sosial mühitdə necə formalaşdığını araşdırır. Məsələn, ailə, dostlar, iş mühiti və cəmiyyətin təsiri qorxuların yaranmasında və ya güclənməsində mühüm rol oynayır. Psixososial yanaşmanın əsas məqsədi qorxunun mənbəyini müəyyənləşdirmək, onun fərdi və sosial təsirlərini azaltmaq və insanlara qorxularını idarə etmək üçün dəstək verməkdir.

Qorxuya psixososial yanaşmada diqqət əsasən insanın emosional ehtiyaclarına və sosial dəstək sisteminə yönəlir. Bu yanaşma qorxunun yalnız bir problem olmadığını, eyni zamanda, insanın özünü dərk etməsi və inkişafı üçün bir fürsət olduğunu vurğulayır. Sosial dəstək və sağlam ünsiyyət qorxunun təsirlərini azaltmaqda mühüm rol oynayır. Ailə və dostlarla münasibətlərin gücləndirilməsi, sosial iştirakın artırılması və insanlara empatiya ilə yanaşılması psixososial müdaxilələrin əsas komponentləridir.

Nəticə etibarilə, qorxuya psixososial yanaşma yalnız fərdi psixoloji sağlamlığı yaxşılaşdırmaqla kifayətlənmir, həm də cəmiyyət daxilində daha güclü sosial əlaqələrin formalaşmasına töhfə verir. İnsanların qorxularını başa düşmələri, onları ifadə edə bilmələri və müvafiq dəstək almaları, həm fərdi inkişafı dəstəkləyir, həm də cəmiyyətdə emosional rifahın artmasına səbəb olur. Bu yanaşma, insanların qorxu ilə mübarizədə daha güclü, balanslı və dayanıqlı olmalarına kömək edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Barlow, D. H. (2002). *Anxiety and Its Disorders: The Nature and Treatment of Anxiety and Panic*. Guilford Press.
2. Field, A. P., & Lester, K. J. (2010). "Learning of Fear and Anxiety in Children: Mechanisms and Influences." *Child and Adolescent Mental Health*, 15(2), 90-95.
3. Rapee, R. M. (2012). "Family Factors in the Development and Management of Anxiety

Disorders." *Clinical Child and Family Psychology Review*, 15(1), 69-80.

4. Pine, D. S., & Fox, N. A. (2015). "Temperament and the Emergence of Anxiety: Mechanisms of Risk and Resilience." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 54(2), 158-165.

5. Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss: Volume 3. Loss, Sadness, and Depression*. Basic Books.

6. Muris, P., & Field, A. P. (2011). "The Role of Verbal Threat Information in the Development of Childhood Fear: 'Beware the Bogeyman'." *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14(3), 221-240.

7. Kagan, J., & Snidman, N. (2004). *The Long Shadow of Temperament*. Harvard University Press.

8. Öhman, A., & Mineka, S. (2001). "Fears, Phobias, and Preparedness: Toward an Evolved Module of Fear and Fear Learning." *Psychological Review*, 108(3), 483-522.

9. Turner, S. M., Beidel, D. C., & Costello, A. (1991). "Psychopathology in the Offspring of Anxiety Disorders Patients." *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59 (5), 727-735.

10. Gross, J. J. (2015). *Handbook of Emotion Regulation* (2nd Edition). Guilford Press.

11. Kendler, K. S., & Prescott, C. A. (2006). *Genes, Environment, and Psychopathology: Understanding the Causes of Psychiatric and Substance Use Disorders*. Guilford Press.

12. Silverman, W. K., & Treffers, P. D. A. (2001). *Anxiety Disorders in Children and Adolescents: Research, Assessment, and Intervention*. Cambridge University Press.

Narmin Javid ISRAFILOVA

Western Caspian University,

Master's student, Department of Psychology and Social Work

E-mail: narminsf2000@gmail.com

BIOSYCHOSOCIAL FACTORS IN THE FORMATION OF FEAR IN CHILDREN

Summary

This article explores the biopsychosocial factors influencing the development of fear in children. Fear, while a natural emotional response, can become problematic if it hinders psychological development. The article examines biological factors such as genetic predisposition and brain activity, psychological aspects like traumatic experiences and imitation, and social influences including family environment and cultural impacts. Finally, intervention methods to reduce the negative effects of fear on children's psychosocial development are discussed.

Keywords: Children, fear, biopsychosocial factors, psychological development, social influence

Нармин Джавид кызы ИСРАФИЛОВОЙ

Западно-Каспийский университет,

магистрант, кафедра психологии и социальной работы

E-mail: narminsf2000@gmail.com

БИПСИХОСОЦИАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ СТРАХА У ДЕТЕЙ

Резюме

В данной статье рассматриваются биопсихосоциальные факторы, влияющие на развитие страха у детей. Страх, являясь естественной эмоциональной реакцией, в некоторых случаях может мешать психологическому развитию. В статье исследуются биологические факторы [генетическая предрасположенность, активность мозга], психологические аспекты [травматический опыт, моделирование] и социальные влияния [семейная среда, культурные особенности]. Также предложены методы вмешательства для минимизации негативного влияния страха на психосоциальное развитие детей.

Ключевые слова: Дети, страх, биопсихосоциальные факторы, психологическое развитие, социальное влияние

Daxil olub: 29.10.2024